

מולדת מושתנת קירות

(נוסח מתוקן, 2013)

"דניאלה ואני החלטנו להתחתן, " אני אומר לאיש הזקן.
זאת הפעם הראשונה שאני פוגש את סגן אלוף מיל. מנחם דוכס. הוא איש רחב
כתפיים ומוצק, בגופייה מוכתמת ומכנסיי חאקי קצרים.
דניאלה משלבת את ידה בזרועו, משעינה את ראשה על כתפו החשופה, מחייבת
במתיקות ואומרת: "ואתה הראשון שאנחנו מודיעים לו, סבא."
"בשעה טובה, ילדים, " אומר דוכס. אבל מבטו העכור מלגלג.
הוא תוקע בפיו מקטרת אבן מגולפת, פונה אלי ואומר בשיניים חשוקות: "אני
אגיד לך בכנות, על הבעלים הקודמים שלה לא ממש השתגעתי."
"כן, אבל אתה אף פעם לא ממש משתגע על אף אחד, " אומרת דניאלה.
"אני אוהב את אלה שכבר אינם, " אומר דוכס, "כי אותם אני יכול לאהוב בלי
לתבוע מהם שיחזירו לי."
"זמה איתי, סבא'לה?"
הוא משתחרר מאחיזתה ואומר: "אל תלחצי עלי, מיידלה." אגודלו דוחסת את
הטבק לגביע המקטרת. "את תלכי להכין לנו תה ותשאירי אותנו כמה דקות לבד,
טוב? יש רוגלעך בפריזר."
דניאלה מלטפת את ידי ואומרת לו: "ואתה תשתדל להיות טיפה נחמד היום, טוב
סבא?"
"נו יללה, " הוא נוהם בחוסר סבלנות ומשלח אותה בתנועת יד. היא קורצת אלי
ומתרחקת.
"בואו נצא בחור, " הוא אומר, "שלא נסריח את כל הבית עם העשן ועם
הדיבורים."

אני משתרך אחריו ואנחנו יוצאים אל הגג. הצפון הישן נראה כמו ערימת קופסאות קרטון ישנות. ממול, באחת המרפסות, מתנדנד דגל דהוי. על חוט כביסה תלויים מחוכים ושקיות ניילון צבעוניות.

עיניו סורקות אותי באיטיות יסודית. "אז בן כמה אתה? עשרים ותשע? שלושים?" הוא שואל לבסוף.

"ארבעים."

"אהה, הוא אומר, "אתה רואה, פעם הייתי מומחה בקביעת גילים... הוא מגלגל את אגודלו הצהוב על מנגנון המצית ואז מרים את אישוניו מהלהבה שנשאבת לתוך המקטרת ונפגש במבטי המנומנם. שעת הצהריים מכבידה עלי.

בקצה מחשבותיי המתערפלות עולה חלום. איש זקן – אולי זה אני – מניף ילדה – אולי זאת דניאלה – באוויר.

"כל החיים לפניך, חביבי, הוא אומר והעשן מקיף בעצלות את עורפו ונקשר בין תלתליו הדלילים. "כשאני הייתי בן שלושים..."

"ארבעים, אני מתקן.

"אל תתווכח, הוא רוטן ומוצץ את המקטרת. האוושה השלווה של בעירת הטבק מתמזגת עם רעש התנועה ברחוב שמתחתינו.

"אז מבין שאתה בעסקי האורות המהבהבים..." הוא אומר, "ראינוע, טלוויזיה, זיקוקי-די-נור..."

"כן, זה נכון, אני במאי קולנוע."

"ולזה אתה קורא פרנסה, בחור? ככה אתה חושב לפרנס את הנכדה שלי?"

"אבל מר דוכס, אני אומר, "דניאלה לא צריכה אותי. היא עורכת דין מהשורה הראשונה שמרוויחה יפה מאד."

"בסדר, בסדר, הוא אומר בחוסר סבלנות. "נו כן, אם הייתי יודע שהילדה הזאת תהיה פעם עורכת דין... אבל מה זה משנה. אף אחד לא צדיק גדול בימינו. גם אתם והסרטים שלכם..."

מטוס קטן מתקרב ומנמיך אל הגגות.

"טוב, אז היא סיפרה לי שאתה מתעניין בפרשת נתיבים, הוא ממשיך, "סרט, זה מה שאתה רוצה לעשות, כן?"

אני מתעורר. "בהחלט, נראה לי שזה יכול להיות סרט מרתק ביותר," אני אומר במין התלהבות יגעה של סוכן מכירות, "וגם חשוב מאד שאנשים ידעו על הפרשה הזאת."

"חשוב? שום דבר לא חשוב. אבל אם אתה רוצה לעשות סרט, תפדל, תעשה סרט. אהלן וסהלן. יש לי אפילו שם לסרט שלך. תקרא לו: מולדת מושתנת קירות."

המטוס מנמיך בדיוק מעלינו. דוכס מרים את עיניו ומביט בו. הוא מחכה שרעם הסילון ידעך ואז מזמין אותי להתקרב אליו בתנועת יד. הוא נשען על מעקה הגג.

"אני שומע אצלך הרבה מרירות," אני אומר.

"מרירות? מרירות, זה מה שאתה שומע? אתה שומע שנאה, בחור. זה מה שאתה שומע. רק מי שנלחם אז, אתה מבין, רק מי שטייל בשדות הקרב של ארבעים ושמונה יכול לשנוא את המדינה הזאת באמת ובתמים, בכל ליבו." אני מתקרב אליו. "תגיד, זה בטוח?" אני שואל, "כלומר, להישען ככה על המעקה?"

"אל תדאג בחור, אתה לא תיפול," עונה לי דוכס, "לא נראה לי שאתה הולך ליפול בקרוב." יש לו קול עמוק, צרוד, כאילו מתגלגלים בגרונו מי מלח. "בכלל, כבר אף אחד לא נופל בארץ הזאת. רק ממשלות נופלות כאן, במולדת הזאת, במולדת מושתנת הקירות. פעם, בימים הטובים ההם, היו כולם נופלים להם, אתה מבין, נופלים בכמויות, אחד ליד השני. בשדות קרב מכוסי קוצים, ובמשלטים שהיו מחילות של בוץ, על גבעות, בין לוחות פלדה של משוריינים, ליד גדרות, במגדלי שמירה, בדרכי כורכר, ברחובות, בחדרים... כולם נפלו. רק הפחדנים נשארו. תראה אותי."

אני מניח את גופי על המעקה הסדוק לצידו של דוכס שנראה כבד ממני בעשרים קילו לפחות.

ארבע אחר הצהריים. עשן המקטרת פוקח לרגע קצר את עיני המנומנמות. אני סוקר את המרחבים החרושים קמטים של סיד וזפת. אני מתחתן עם נכדתו, וזה הרכוש שיום אחד יוריש לה: דירת גג, קטנה אמנם, אבל איזה פוטנציאל!

לפחות ארבע מאות אלף דולר, אני מעריך, בעצם, חצי מיליון. והיא עוד תתייקר. בדרך למעלה ספרנו, דניאלה ואני, שמונים ושמונה מדרגות. זה בטח כבר לא מתאים לרגליים הדקות האלה מרושתות הוורידים, לסרעפת העתיקה שבקושי מנפחת את החזה האדום המציץ מהגופייה. הנה פתיח טוב לסרט שלי: איש זקן, לבדו על גג בתל-אביב, קפיטן עם מקטרת על סיפון של בטון. וכך זה גם ייגמר: המצלמה תגביה, תתרחק למעלה, לשמיים, והוא למטה, קטן והולך, ניצול על אי בודד, בין גגות תל אביב, רק נקודה שגם היא נעלמת בין קופסאות הקרטון הבלויות...

"בית יפה יש לך, אני אומר לו.

"כן?" גבותיו מתרוממות בתמיהה.

"לא קשה לך עם המדרגות?"

"מה אכפת לי מדרגות, אני? מה יש לי בכלל לחפש מחוץ לבית? חוץ מזה, לא באת הנה לדבר על מדרגות, נכון, בחור? את רוצה לשמוע על המלחמה, לא? ואני, רק את האמת אספר, כי שקרים כבר שמעת מספיק."

הוא לוכד את עיני הכבדות המחפשות את השעון. אם לא נסתלק מכאן לפני ארבע וחצי, נתקע בפקקים ולא נצליח להגיע בזמן לטניס. אני מתחיל לחשוב איך לחטוף את דניאלה ולחמוק. לאן היא נעלמה?

"אז בוא אני אספר לך, הוא אומר.

אבוד. מאוחר מדי.

"בעצם, אולי זה לא זמן טוב, אני אומר.

"זמן טוב? אין זמן טוב, כמו שאין זמן רע. זמן זה רק סרגל שמודד לך את החיים, בחור. אל תאשים אותו." הוא מתקרב אלי ומניח את כפו הגדולה על כתפי. "הנה, תראה איך אני לוקח אותך עכשיו חמישים שנה אחורה..."

התכלת צפה בתוך עיניו כמו קרום על חלב.

"איזו חבורה היינו. בחיי. הצעיר בינינו היה בן שבע עשרה. המבוגר, רופא, ניצול שואה, היה בן ארבעים וחמש. לעזאזל, פתאום ברחו לי כל השמות. אני זוכר הכול כאילו זה היה שלשום. רק השמות..." הוא נאנח. "אז שיהיה בלי

שמות. אם תצטרך – תמציא. אף אחד לא יבוא אליך בטענות. תגיד שדוכס הרשה לך.”

הוא משעמם אותי עד מוות, הזקן. הייתי משתרע לי כאן על משטח הבטון המסויד ונרדם עד שקיעת השמש. איפה דניאלה לעזאזל?

”אבל בוא נחזור לעניין, ” ממשיך דוכס, ” אלינו, למתאבדים שרופי העורף במשלטים. למיובשי השפתיים בשדות הקוצים של ארבעים ושמונה. לכואבי הלב. למוכי הגעגועים. למה? למה בסך הכול התגעגענו כל כך? הביתה. רצינו שיהיה לנו בית.”

הוא שולף פתאום את המקטרת מפיו, מקנח את הפיה בכף ידו, מושיט לי אותה ואומר: ”קח, תנסה.”

אני מסרב בתנועת יד.

”נו, קדימה, זה חלק מהתחקיר שלך, ” נוזף דוכס.

”לא, אני לא מעשן, ” אני אומר. המשחק הזה לפחות מעורר אותי מעט.

”יכולתי לנחש, ” הוא אומר ואני לא יודע אם אני שומע בוז או אכזבה. ”מקטרת, מי היום יודע מה זה בכלל. מי בכלל מכיר את המילה הזאת. כמו... כמו פטפון. כמו מכונת כתיבה, או פרימוס. כמו מורס, באַזָה, בַּנְדוּלָה, פֶּאָטְס.”

”משלט...” אני עוזר לו.

”כן, ” הוא מסכים, ”משלט. דוגמא טובה, דוגמא טובה.”

בפיית הבקליט ספוגת הזפת יש שקע עתיק שהשאירה בו שן. ריחו המתוק וטעמו החמוץ של העשן צורבים את גרוני. אני מוציא את המקטרת מפי, משתעל, ומחזיר לו אותה.

הוא אומר: ”המקטרת הזאת הציצה פעם מכיסו של לוחם אחד. החרמתי אותה. או כמו שהיו אומרים אז אצלנו, הגונב מגנב פטור. והוא לא היה סתם גנב. אני תיכף אספר לך עליו.”

דוכס מוציא מכיסו מטפחת משובצת ומוחה את מצחו.

”הם, כלומר, החיילים שלנו, הוציאו מהבתים כל מה שיכלו לסחוב ודחפו לתוך משאית שהביאו מאיזה קיבוץ אחד. אני לא זוכר איזה. הם העמיסו הכול, תאר לעצמך. טיירים, כסאות, שולחנות, מגשי נחושת, נרגילות, קומקומים, תרנגולות

בכלובי נצרים – שאגב נחנקו למוות עוד לפני שהמשאית התניעה – מקרר פריג'יזר אמיתי, חדש ונוצץ, מהבית של שייך מה-שמו, איברהים נדמה לי, והמון שטיחים שאחר כך שרפו כי הם היו מלאים פשפשים.”
דוכס מפסיק לרגע את שטף דיבורו ועוצם את עיניו.
”זאת היתה ביזה, יא-חביבי, ועוד איך. אבל העלמנו עין. רק את בעל המקטרת העמדתי למשפט צבאי. והוא כל כך בכה, השמנדריק, כל כך התרגש מכל העניין. נזפנו בו נזיפה חמורה. זה היה העונש, ומפקד החטיבה אמר – לעולם לא אשכח – הוא אמר, במלחמה כמו במלחמה.”
דוכס מגחך.

”נזיפה חמורה הוא קיבל. אתה רוצה לדעת מה הוא עשה כדי להצדיק את העונש הכבד הזה? אני אגיד לך. הבחור אנס ילדה ערביה בת ארבע עשרה. זה מה שהוא עשה, כחול העיניים הזה, יחד עם עוד יוצמח אחד, שגם הוא היה בחור כהלכה, ושניהם, ברבות הימים פוזרו לרוח על ידי פגז טרי אינץ'. הם היו לוחמים ללא חת, אתה מבין. נו, אני הרי יודע מה אתה חושב עליהם, על הבחורים פרועי הבלורית ההם בכובעי הגרב. אני יודע מה סיפרו לך עליהם בבית הספר. אני רק מוסיף קצת פרטים. למשל, על איך היא לא בכתה, הילדה, איך היא לא התחננה. איך היא רק אמרה בקול שקט, יללה, ניקני מין וואָרה, שזה בערבית, בבקשה תעשה לי מאחורה, כלומר, תרחם עלי, רק מאחורה בבקשה. כי היא ידעה שאם תאבד את בתוליה כל חייה ילכו לעזאזל. ואחר-כך, כמו שאמרתי, גם החבר שלו, בחור גדול מאיזה מושב בעמק, גם הוא עלה עליה, וכשגמר, תוך כדי רכיסת החנות, ירה עם האקדח באוויר וצעק לה, יללה, רוֹחַ. אבל מה אתה חושב? היא עמדה מולו בעיניים דומעות ואמרה לו, בְּעֵד מה וְסִכְתָּנִי – מְוִיִּתְנִי, כלומר, עכשיו שטינפת אותי – הרוג אותי. הוא שוב צעק, יללה, רוֹחַ! אבל היא לא זזה. היא אמרה לו, ליכלכת אותי וככה אני לא רוצה להמשיך לחיות. הם הפנו לה את הגב ואז היא זינקה על הראשון ונשכה אותו ביד. פתאום הם הבינו הכול, שני החבר'ה האלה, וירו בה. ככה, בקלות. שניהם. מילאו אותה בנקבים. ודרך אגב, כל כדור ספרנו אז. כל קליע היה יקר מזהב.

"תבין, לא רצינו שכל העולם ידע. הרי בסך הכול כולנו הינו דרעקס. יכולנו לעשות משפט ראווה. כן, אולי זה מה שהינו צריכים לעשות. אם כי כאמור, השניים האלה באו על עונשם מידי שמיים. על דיאטפת אטפוך, כמו שאומרים. "אבל משפט היה. היה ועוד איך. אפילו קצין החינוך החטיבתי כיבד אותנו בנוכחותו. כן, המשורר ארוך השער בפליינג ג'אקט מרופד הפרווה שלו. והמח"ט שאמר, לעזאזל דוכס, אָה לָה גֵר קוֹם אָה לָה גֵר, במלחמה כמו במלחמה. נתנו להם נזיפה חמורה והשארנו אותם שבוע במעצר גדודי בבאר טוביה. הקימו שם אז חיל פרשים, בחיי, חיל פרשים. היו צריכים מתנדבים שינקו את האורוות, אתה מבין? אבל תעזוב. המח"ט צדק. עוד לא הייתה מלחמה נקייה ולעולם גם לא תהיה כזאת.

"קיצורו של דבר, פתאום אני רואה את המקטרת הזאת מבצבצת לכחול העיניים מהכיס. ומה זה? אני שואל אותו. מה זה מה? הוא עונה לי. אל תתחכם, יוצמך, אני אומר, מאיפה המקטרת הזאת ולמה לך בכלל מקטרת? מה אתה יודע על עישון, פרחח? הרי במקום שממנו אתה בא יש רק גללי פרות עטופים בעיתון 'דבר'. אז מה אתה מיתמם לי כאן.

"אנגלי אחד נתן לי, הוא אומר, מתנה. מיד שלפתי את המקטרת מכיסו. תעזוב, הוא אומר לי ברוב חוצפתו, תעזוב. ואתה יודע מה? כזה אגרוף כמו שתקעתי לו בפרצוף לא נתתי מאז לאף אחד. אבל הוא היה שווה את זה. בחיי שהיה שווה את זה. אם כי ברבות הימים, ולא כל כך הרבה ימים, נקרעו מעיו מרסיסי פגז והוא מת בייסורים."

דניאלה יוצאת אל הגג ובידה מגש נחושת ערבי מעוטר בריקועים.
"אל תספר לה כלום," לוחש לי דוכס במהירות כשדניאלה מניחה את המגש על השולחן ומכריזה: "תה ורוגלעך לגברים שלי."

אנחנו מתיישבים סביב השולחן. הכוסות לפותות במאחזי כסף שברקם השחיר.
"הבאת את הסוכרזית, ילדה?" שואל דוכס.
"הנה," היא מצביעה על גליל פלסטיק קטן.
"אין כמון," אומר דוכס. הוא מפיל ארבע טבליות זעירות לתוך הכוס, בוחש ובלוע את התה בגמיעות גדולות. משב פתאומי של רוח קטנה משחק בתלתליו.

”אבל עוד לא סיפרת לי על פרשת נתיבים, ” אני אומר.

”מה אתה רוצה לדעת?”

”הכול, ” אני אומר.

”טוב, אז בבקשה, ” אומר דוכס. ”המצרים כיתרו אותם, הם נלחמו קצת, נהרגו

קצת, הבינו שאין להם ברירה, הרימו סמרטוט לבן ויצאו לשבי. אחר כך כולם

השמיצו אותם, אמרו שזאת בושה וחרפה, בגידה במולדת, וכולי. זה בעצם כל

הסיפור.”

”זה כול הסיפור?” אני שואל.

”פחות או יותר.”

ופתאום הוא חובט בזרועי. ”שמע, בחור, ” הוא אומר, ”לפני כמה שנים הזדמנתי

למשרדים של מס הכנסה, ליד רחוב הרכבת. חיכיתי שם במסדרון. בלי

פרוטקציה. כמו כולם. היו שם המון תמונות על הקירות. צילומים. תנחש של

מה? של שלכת בקנדה. של פיורדים בנורווגיה. של הרים בשוויצריה. צילומים

יפהפיים. בחיי. קנדה, שוויצריה, סקוטלנד – מה זה חשוב? העיקר, לא כאן.

בלי זיעה. בלי אבק. תפסת את הפרינציפ? ודווקא במס הכנסה. על זה אתה

צריך לעשות סרט!”

דניאלה מביטה בשעון וקורצת לי.

”בגידה במולדת, ” אומר דוכס וצוחק, ”מולדת מושתנת קירות.”

ודווקא כשהוא צוחק קולו נעשה צלול להפליא.